

SOCIALNAJA STRUKTURA OBŠČESTVA V XIX VEKE

Moskva 1982, 368

Institut slavjanovedenija i balkanistike Akademije nauka SSSR-a iz Moskve izdao je još jednu knjigu o povijesti i kulturi naroda Srednje i jugoistočne Evrope. To je kolektivni rad uglavnom sovjetskih historičara i neolicine drugih (Poljaka, Mađara, Bugara, Rumunja, Čeha i jedan Jugoslaven) pod naslovom *Socijalna struktura društva u 19. stoljeću — zemlje Središnje i Jugoistočne Evrope*. U uredničkom kolegiju bili su: V. A. D j a k o v, odgovorni urednik, te I. S. Dostjan, V. M. Z a j c e v, T. M. I s l a m o v, O. P. M o r o z o v a i V. I. F r e j d z o n, svi iz SSSR-a.

U knjizi su objavljeni radovi sa međunarodnog znanstvenog skupa što ga je u Moskvi organizirao spomenuti Institut potkraj 1977. godine u okviru razrade cjelovite problematike »zakonitosti razvoja naroda Središnje i Jugoistočne Evrope u prijelazu između feudalizma u kapitalizam«. Na uvodnom mjestu stoji značajna napomena, da se u ovoj publikaciji »prvi put u sovjetskoj i inozemnoj historiografiji na komparativno-historijskom planu analizira razvoj struktura Središnje i Jugoistočne Evrope na prijelazu iz feudalizma u kapitalizam, a zahvaćeno je razdoblje od potkraj 18. i čitavo 19. stoljeće« (str. 4).

Knjiga se sastoji od četiri temeljna dijela. U prvom koji govori o teoretskim pitanjima i historiografiji, osvjetljavaju se metodološka načela, i pokušava neposredno istražiti socijalna struktura na primjeru poljskog društva. U drugom se raspravlja o zemljama Središnje, a u trećem dijelu o zemljama i narodima Jugoistočne Evrope, i nastoji ispitati razvoj svake pojedine etničke cjeline i njenih socijalnih struktura. »U četvrtom dijelu istražuju se temeljni staleži i klase toga perioda i pritom u svakom slučaju nastoji se usporedno-historijski razmatrati materijale čitavog ovog regiona. Povezivanje problema pojedinih zemalja i staleško-klasnih aspekata u razmatranju, omogućili su nekoliko zaključaka i uopćavanje, koji su izloženi u zaključnom dijelu knjige.« (6).

Učinjen je pokušaj kompleksnog i interdisciplinarnog (povijest, politička ekonomija, sociologija) pristupa obrađenim temama sa stajališta suvremene marksističke historijske znanosti. Autori su se služili vlastitim istraživanjima, postojećom novijom literaturom, ali nisu izostavili faktografiju i dostignuća do kojih je došla ranija građanska historiografija. »Neophodno je istaknuti — pišu redaktori — da se socijalne strukture ne istražuju same po sebi nego u okviru cjelovite problematike, tj. u tijesnoj uzajamnosti s društveno-političkim i nacionalno-oslobodilačkim pokretima, sa nastankom i razvojem nacionalnih država i narodnih kultura.« (6)

Za historičare koji se bave metodologijom znanstvenog rada značajan je prvi dio u kome V. A. Đakov piše o »metodološkom proučavanju klasno suprotnih društveno-ekonomskih formacija i prijelaznih razdoblja među njima (7—26), zatim S. Koljabinški o »pokušaju istraživanja socijalne strukture poljskog društva« (27—43) i V. P. Lejkin-Svirskaja o »formiranju i povijesnoj ulozi inteligencije kao istraživačkom problemu — historio-grasski pregled« (44—54).

U drugom dijelu su obrađene zemlje i narodi Središnje Evrope (Poljska, Češka, Slovačka, Mađarska i Lužički Srbi), a u trećem, za nas najzanimljivijem, su prilozi o jugoistočnim zemljama, posebno o Južnim Slavenima, te o Rumunjima i Grcima. Sve članke (osim jednoga o Hrvatskoj i Rumunjskoj) napisali su sovjetski stručnjaci. Međutim, nema rada o Makedoncima i Albancima, ali taj nedostatak nije samo znanstveno pitanje.

Za jugoslavenske historičare su najinteresantniji prilozi u trećem dijelu i to: Mirjana Gross, *Društveno-ekonomski razvoj Hrvatske u drugoj polovici 19. stoljeća* (137—154), I. V. Čurkina, *Socijalna struktura Slovenije u 19. stoljeću* (155—164), V. I. Frejdzon, *Evolucija socijalnog poretka Vojvodine u 19. stoljeću* (166—183), E. P. Naumov, *Razvoj socijalne strukture u Srbiji — potkraj 18. i u prvoj polovici 19. stoljeća* (184—195), N. I. Hitrova, *Specifičnosti socijalno-ekonomskog uređenja Crne Gore u 19. stoljeću* (196—206) i D. F. Popliko, *Socijalna struktura bosansko-hercegovačkog društva u 19. stoljeću* (207—219).

U četvrtom dijelu koji nosi naslov: *Socijalna stratifikacija u okviru čitavoga areala* (298—366) su sovjetski historičari (i jedan autor iz Poljske) pokušali komparativno analizirati položaj i razvoj seljaštva kao najbrojnije skupine, zatim plemstva, građanstva i inteligencije u tim društvima. U posljednjem, zaključnom članku V. A. Đakov, I. S. Miler (koji je u međuvremenu umro) i V. I. Frejdzon pišu o zakonitostima i specifičnostima socijalnog razvoja zemalja i naroda Središnje i Jugoistočne Evrope (346—366).

Prilog Mirjane Gross: *Društveno-ekonomski razvoj Hrvatske u drugoj polovici 19. stoljeća* je prvi takav prikaz u hrvatskoj historiografiji i ujedno prvi koji je preveden na ruski jezik. Kasnije je autorica na temelju novih istraživanja napisala nešto proširenu verziju: *O društvenim procesima u sjevernoj Hrvatskoj u drugoj polovici 19. stoljeća* koji je objavljen u knjizi *Društveni razvoj u Hrvatskoj od 16. do početka 20. stoljeća* (Zagreb 1981, 343—371). Priredila je i objavila još nekoliko priloga iz društvene historije banske Hrvatske i tako inicirala slična istraživanja u nas.

Knjiga *socijalna struktura obščestva* pokazuje da se i u zemljama koje su ovdje obrađene kao i u Sovjetskom Savezu — sve više radi na društvenoj povijesti i u radu upotrebljavaju suvremenije metode, ali da se još uvijek inzistira na teoriji o društveno-ekonomskim formacijama i otkrivanju zakonitosti u društvenim znanostima. U potvrdu toga navest ćemo u prijevodu zaključni pasus ove knjige: »Specifičnosti areala Srednjo i Jugoistočne Evrope pokazat će se još bolje ako usporedimo njegov socijalni razvoj prijelaznog perioda s procesima toga perioda prijelaza od feudalizma prema kapitalizmu, ne samo u Zapadnoj Evropi, nego i u zemljama Azije, Afrike i na američkom kontinentu. I ako ne gledamo na sve specifičnosti, bitne zakonitosti bile su opće, isti po svome temeljnom sadržaju. Konkretni materijal iz ove knjige iznova potvrđuje marksističko-lenjinističko učenje o društveno-ekonomskim formacijama, koje daje ključ za svladavanje toga materijala i njegovu znanstvenu interpretaciju« (366).

Dragutin Pavličević

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 17

Z A G R E B

1984.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATIČKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 600 din.

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH-VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859,1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođeni su plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SRH pod br. UP-547,2 — 84 — 1984

RADOVI 17

Za izdavača
Prof. dr *Josip Adamček*

Lektor
Ivan Tolj

Korektor
Ivan Tolj

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

ANDRIĆ mr Jasna, Filozofski fakultet, Zagreb
ANTIĆ dr Ljubomir, Centar za istraživanje migracija Krčka 1, Zagreb
ANTOLJAK dr Stjepan, Zajčeva 31, Zagreb
BERTOSA dr Miroslav, Karličeva 12, Pula
BOBAN mr Branka, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
BUDAK mr Neven, Filozofski fakultet, Zagreb
GOLDSTEIN Ivo, Filozofski fakultet, Zagreb
JURIĆ Radomir, Arheološki muzej, Zadar
JURIŠIĆ Ivan, Rakusina 12, Zagreb
LUCIĆ dr Josip, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
MIJATOVIĆ Anđelko, Palmira Togliatija 12, Susedgrad, Zagreb
MIROŠEVIĆ mr Franko, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SHH, Zagreb
OČAK dr Ivan, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr Dragutin, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
POPOVIĆ mr Štefanija, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
RAUKAR dr Tomislav, Filozofski fakultet, Zagreb
STANČIĆ dr Nikša, Filozofski fakultet, Zagreb
STRČIĆ dr Mirjana, Kumičićeva 42, Rijeka
SZABO dr Agneza, Muzej grada Zagreba
VRANJEŠ-SOLJAN mr Božena, Centar za povijesne znanosti, Zagreb
ZORIĆ Damir, Salopekova 18, Zagreb